

Möklinta kyrka

Antikvarisk kontroll

**Möklinta prästgård 5:1
Möklinta socken
Västmanland**

Ulf Alström

Möklinta kyrka

Antikvarisk kontroll

Möklinta prästgård 5:1
Möklinta socken
Västmanland

Ulf Alström

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2009

Framsidesbild: Ett flätat pentagram till skydd mot onda makter på Möklinta kyrkas södra dörr(Ljungman 1999). (Foto och photoshop U. Alström.)

Baksidesbild: Kulkors på kyrkans tak. (Foto och photoshop U. Alström.)

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408

ISBN: 978-91-86019-53-2

Tryck: Just Nu, Västerås 2009.

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Bakgrund	5
Målsättning och metod	6
Genomförande	7
Sammanfattning.....	9
Referenser.....	10
Kart- och arkivmaterial	10
Otryckta källor.....	10
Litteratur.....	10
Tekniska och administrativa uppgifter	11

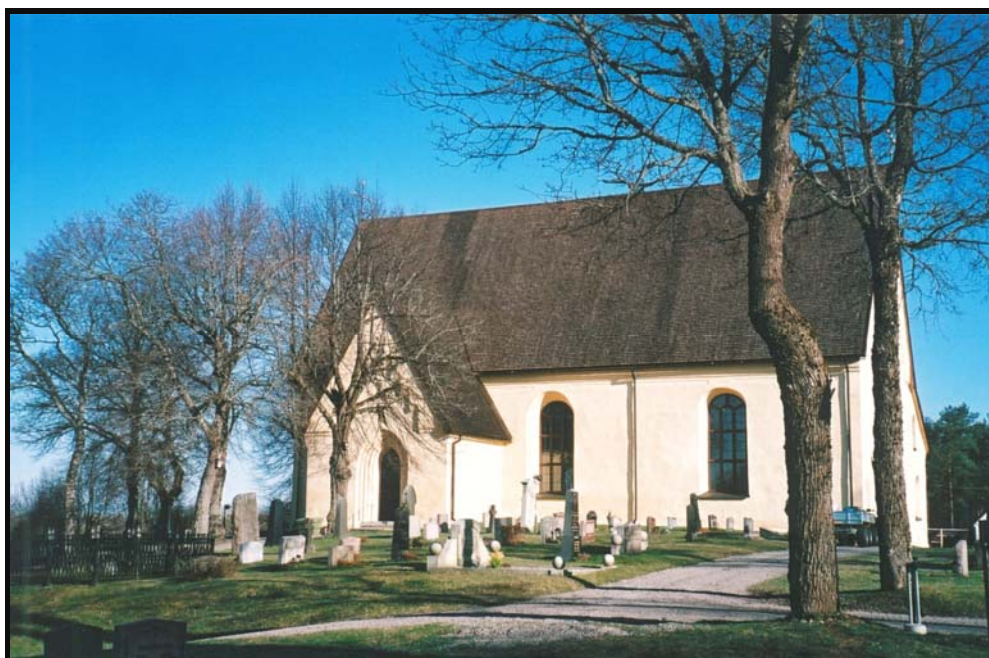

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en ring. Utdrag ur ekonomiska kartan. Skala 1:20 000.

Inledning

På grund av grävningsarbeten vid och intill Möklinta kyrka har Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen, genom Ulf Alström, utfört en antikvarisk kontroll. Anledningen till grävningsarbetena var att en radonbrunn skulle installeras strax söder om kyrkan. I samband med detta arbete schaktades det också för elledningar.

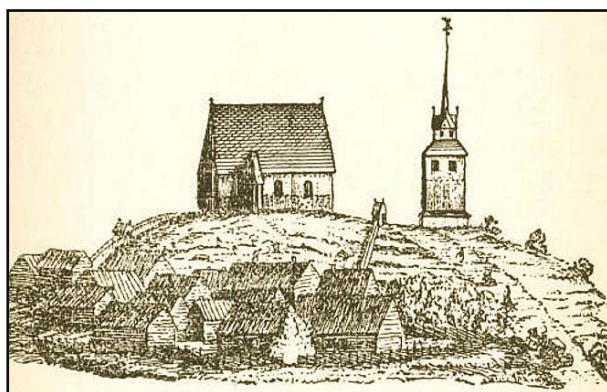
Den antikvariska kontrollen beställdes och bekostades av Sala-Norrby-Möklinta Samfällighet. Arbetet genomfördes 08-04-17 samt 08-06-25 efter beslut av Länsstyrelsen i Västmanland 08-03-03 med dnr 431-11784-03.

Figur 2. Möklinta kyrka från SSÖ en aprildag 2008. (Foto U. Alström.)

Bakgrund

Möklinta återfinns första gången i de skriftliga källorna 1339 och stavas då "Myclintum." Socknen nämns 1371 som "parochia Möklöttä." Från 1500 talet har socknen sin nuvarande stavning. Möklinta betyder troligtvis slutningen vid sjön efter ett äldre namn på Storsjön nämligen "Mykle" (Ståhl 1970, 1985). Möklinta socken sträcker sig från Dalälven i norr till mellersta Västmanlands slättbygder i söder.

Området omkring kyrkan och kyrkbyn karaktäriseras som ett öppet odlingslandskap. Kyrkan ligger på åsens krön vid den gamla vägsträckningen.

Figur 3. Möklinta kyrka med byn och landsvägen 1754. (Bild från Grau 1754, nytryck 1904.)

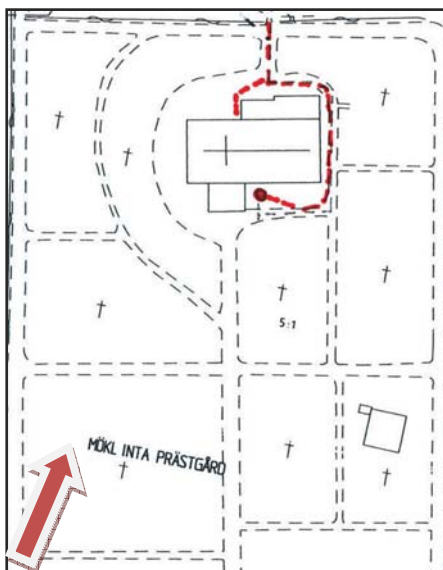
Figur 4. Den gamla landsvägen på krönet av åsen strax norr om kyrkan. (Foto U. Alström.)

Möklinta kyrkas tillkomst dateras till 1470-talet utifrån byggnadstekniska likheter med Vårfrukyrkan i Enköping och Västerlövsta kyrka. Teorier utifrån kyrkans inventarier om att en äldre kyrka stått på platsen har framförts (Hammarskiöld 2005, Lannergård 1979). Lannergård anser att det varit ett kapell som samtidigt fungerat som vallfärtskyrka (Lannergård 1979, s.8). Beteckningen kapell är dock en något komplicerad beteckning. Den har absolut inget med storleken på kyrkan att göra. Skillnaden mellan kapell och kyrka får sättas till vad som kan ske i de olika byggnaderna. I vårt område, och i det här fallet, får man nog sätta den allmänna distinktionen till att ett kapell inte har doprätt. En kyrka har alltid det (Alston, G.C 1908, Catholic Encyclopedia : Chapel).

Det är, trots invändningen ovan, ändå möjligt att det funnits en äldre kyrka på platsen. Socknen nämns trots allt i skriftliga källor cirka 100 år innan den nuvarande kyrkobyggnaden uppfördes (se även Kilström 1982).

Målsättning och metod

Sala-Norrby-Möklinta samfällighet har i samarbete med Bjerking AB beslutat att radonbrunnen ska placeras vid den södra kyrkväggen. Själva radonbrunnen har en diameter på 0,8 meter och är 4 meter lång vilket innebär att djupet på schaktet för radonbrunnen också är 4 meter. Eftersom schaktet grävdes i åsmaterial fanns farhågor att kanterna skulle rasa varvid ett något större schakt än planerat skulle uppstå. Därmed skulle fler gravar påverkas av grävningarna.

Figur 5. Möklinta kyrka. Platsen för radonbrunnen markerad med röd prick. Röd streckad linje markerar schaktet för elkabeln. (Karta Kyrkliga samfälligheten. Okänd skala.)

Målsättningen med den antikvariska kontrollen var därför att dokumentera dessa gravar och återbegrava benen i gropen. Huvudsyftet med den antikvariska kontrollen var dock att skydda kyrkliga lämningar från skada.

Farhågorna om att schaktet skulle bli större besannades inte eftersom det söder om kyrkan i gräsmattan fanns ett 0,5 meter tjockt lerlager i ytan som i stort stod emot rastenserna. Det är naturligtvis ofrånkomligt att gravar påverkas vid grävningar på kyrkogård och särskilt intill den södra kyrkoväggen. Så även här. Ben från två gravar togs för ^{14}C analys.

Vid schaktningarna runt den östra delen av kyrkan för elkablarna var målsättningen att notera eventuella kulturlager samt grunt liggande gravar. Grunda gravar har påträffats i bl.a. Ängsö kyrka, Medåkers kyrka och Ytterenhörna kyrka. Där har gravar påträffats på 0,3-0,5 meter djup (Alström 2008a,2008b,2008c).

Genomförande

Arbetet med radonbrunnen genomfördes den 17 april i strålende sol. Vädret var gynnsamt för själva grävarbetet då ett eventuellt regn kunde påverka rasrisken i schaktkanten.

Gropen för radonbrunnen blev därför bara 4 x 2 meter stor och 4,2 meter djup. Det översta lagret på platsen bestod i huvudsak av lera. Därefter vidtog åsmaterialet. I åsmaterialet på 1,2-1,4 meters djup kom skelettresten efter ett okänt antal individer samt två ostörda gravar. Från dessa två togs prover för en ^{14}C analys.

Figur 6. Skalldel av manlig vuxen okänd person som fick lämna material i form av två tänder för ^{14}C -datering. (Foto U. Alström.)

Räknar man bort det i sen tid pålagda lerlagret tycks gravdjupet i Möklinta allmänt vara 0,7-0,9 meter. Alla gravar hade alltså grävts till samma djup.

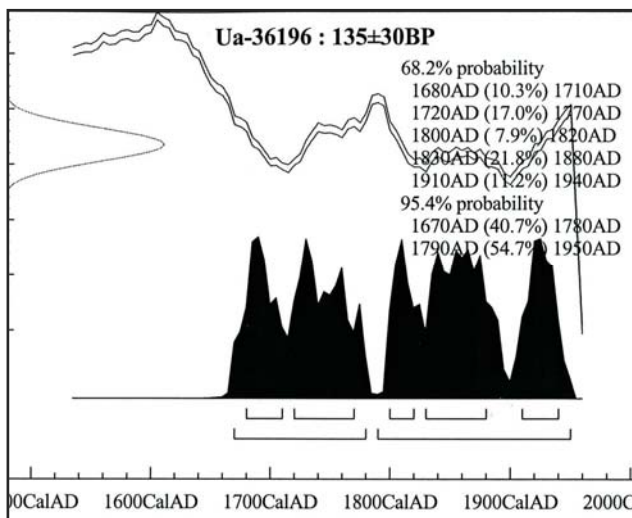
Figur 7. Radonbrunnen på plats intill kyrkans södra vägg. (Foto U. Alström.)

Den 25 juni fortsatte arbetet med schaktningarna. Då grävdes kabelschakt runt den östra delen av kyrkan (figur 5). Schaktet grävdes till ett djup av 0,5 meter. Bredden var 0,3-0,4 meter. Ett fåtal skelettdelar framkom i södra delen av schaktet ungefär fram till kyrkans mittaxel. Norr om kyrkan fanns inga ben alls i det grävda materialet.

Däremot kunde det påvisas att kyrkan brunnit. I schaktet utanför kyrkans nordöstra hörn framkom ett brandlager i schaktet. Spåren bör härledas till branden 1790 då gnistor från sakristians skorsten antände det spåntäckta taket på kyrkan. Eldstaden som orsakade branden byggdes 1782 (Hammarskiöld 2005). Förutom ben påträffades inga andra föremålskategorier i schaktet.

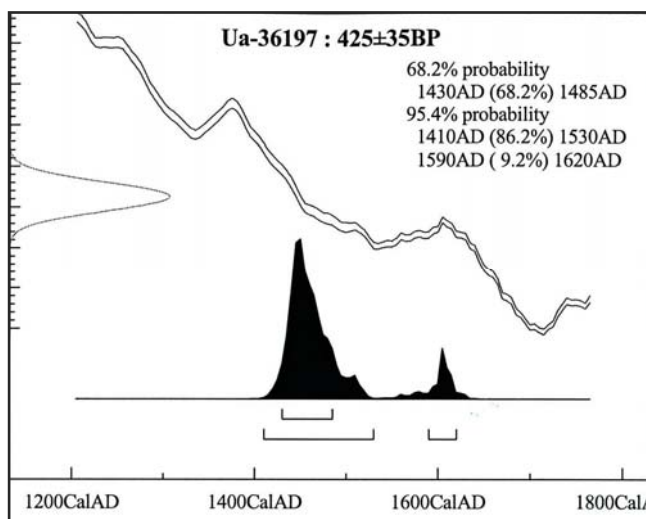
¹⁴C dateringarna

Två ¹⁴C prover togs från skelett som påverkades av grävningen av radonbrunnen i söder. Det ena provet togs från en man. Könet bedömdes utifrån typiska könskaraktäristika bl.a. haka, ögonbrynsbåge och muskelfästen (During 1993).

Figur 8. Prov från den vuxne manlige individen visar att den døde med 95 % sannolikhet begravdes under perioden 1670-1950 vår tideräkning (Ångströmlab. Uppsala).

Det andra provet togs från en kvinna. Könbestämningen gjordes utifrån bäckenet (During 1993).

Figur 9. Provet från den vuxna kvinnliga individen visar att den døde med 86,5 sannolikhet begravdes under perioden 1410 – 1530 vår tideräkning (Ångströmlab. Uppsala).

Eftersom kyrkan dateras ganska snävt till 1470-talet utifrån byggnadstekniska detaljer som jämförs med närbelägna Vårfrukyrkan i Enköping och Västerlövsta kyrka (Hammarskiöld 2005) kan man notera att sannolikheten är ganska hög att kvinnan begravdes före stenkyrkan som nu står på platsen. Möjligheten att kvinnan begravdes mellan åren 1430 och 1485 är hela 68 %. Ytterligare dateringar behövs dock för att säkerställa att en kyrka stått på platsen innan den som nu finns.

Sammanfattning

På grund av schaktningar för en radonbrunn invid södra väggen och kabel runt östra delen av Möklinta kyrka har en antikvarisk kontroll genomförts.

I kabelschaktet kunde ett kulturlager påvisas vid det nordöstra hörnet av kyrkan. Man kan karaktärisera det som ett brandlager som även innehöll lite kalkbruk och småsten. Lagret kan dateras till 1790 då elden kom lös i sakristian.

I schaktet för radonbrunnen fanns möjlighet att mäta gravdjupet på flera omrörda gravar. Gravidjupet var troligtvis inte djupare än en meter. Från två skelett togs ¹⁴C prov. Det ena provet antyder att det kan ha funnits en kyrka på platsen tidigare än den som nu finns.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Ekonomiska kartan. Möklinta 12G:26. Skala 1:20 000.

Schaktplan Möklinta kyrka. Okänd skala.

Otryckta källor

Hammarskiöld, R., 2005. Möklinta kyrka. Kulturhistorisk karaktäristik. Västerås stift.

Possnert, G., 2008. Resultat av ¹⁴C dateringar av ben från Västmanland. Ångströmlaboratoriet, Tandemlaboratoriet. Uppsala universitet. Uppsala.

Litteratur

Alston, G. C., 1908. Chapel. I Catholic Encyclopedia. New York.

Alström, U., 2008a. Ängsö kyrka. Antikvarisk kontroll. Rapport 2008:4. Kulturmiljövård Mälardalen. Västerås.

Alström, U., 2008b. Ytterenhörna kyrka. Antikvarisk kontroll. Rapport 2008:56. Kulturmiljövård Mälardalen. Västerås.

Alström, U., 2008c. Medåkers kyrka. Antikvarisk kontroll. Rapport 2008:78. Kulturmiljövård Mälardalen. Västerås.

During, E., 1993. Osteologi. Benens vittnesbörd. Gamleby.

Grau, O., 1754. Beskrifning öfver Wästmanland med sina städer, härader och socknar. Utgiven av Västmanlands Allehanda. Nytryck 1904. Västerås.

Kilström, B. I., 1978. Möklinta kyrka. I Kyrkorna i Västmanlands län. Västmanlands Nyheter. Västerås.

Lannergård, S., 1979. Möklinta kyrka. Möklinta församling.

Liungman, C. G., 1999. Ideogram och symboler. Malmö.

Ståhl, H., 1970. Ortnamn och ortnamnsforskning. Stockholm.

Ståhl, H., 1985. Ortnamn i Västmanland. Stockholm.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM dnr:</i>	08023
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-11784-06 2008-03-03
<i>Undersökningsperiod:</i>	08-04-17, 08-06-25
<i>Arkeologtimmar:</i>	19 timmar
<i>Exploateringsyta:</i>	Cirka 75 löpmeter schakt samt 8 m ²
<i>Personal:</i>	Ulf Alström
<i>Belägenhet:</i>	Möklinta prästgård 5:1
<i>Ekonomisk karta:</i>	Möklinta 12G:26 Skala 1:20 000
<i>Koordinatsystem:</i>	Rikets
<i>Koordinater:</i>	X 6663460 Y 1541200
<i>Inmätningmetod:</i>	manuell
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Samtligt dokumentationsmaterial återges i rapporten

